

STANISŁAW STĘPIEŃ (*Przemysł*)
orcid.org/0000-0002-2821-4188

IMIONA W RADZIECKIEJ RZECZYWISTOŚCI. NOWE ŻYCIE MIAŁO ZNALEŹĆ ODZWIERCIEDLENIE NAWET W NOWYCH IMIONACH

Abstract

GIVEN NAMES IN SOVIET REALITY. THE NEW LIFE WAS TO FIND A REFLECTION EVEN IN NEW NAMES

Even before the outbreak of the October Revolution in Russia, the most engaged in terms of outlook Bolsheviks expressed the need to reject bourgeoisie mentality and remove religion from social life. The attempt was made after the Bolshevik revolution of 1917. It was decided to apply “scientific methods” to religion, based on the evolution theory by Charles Darwin. On 7 February 1925 in the USSR the League of Atheists was set up, which name was in 1929 changed to the League of Militant Atheists; antireligious periodicals and a series of various brochures were published in millions of copies. One of the ways to fight religion was to eliminate Christian names from social life. Therefore, new Communist names were created, of antireligious meaning or praising the new political system and its economic successes, like: Industrin, Tractorin, Combine, Oktyabrin, and even Stalic, Stal, Stalin as well as their female counterparts: Stalina, Oktyabrina, Tractorina. Baptism was replaced with a secular ceremony called Oktyabrinny (October-making) or zvyezdiny (star-making). The experiment did not stand the test of time and though some of the names created at the time have been preserved in their vestigial form, they are the main object of research by historians and linguists.

Keywords: name neologisms, atheization of society, Soviet names, League of Militant Atheists, USSR

Słowa kluczowe: neologizmy imiennicze, ateizacja społeczeństwa, imiona radzieckie, Związek Wojujących Bezbożników, ZSRR

Najbardziej ideowi bolszewicy jeszcze przed wybuchem w 1917 r. rewolucji październikowej głosili potrzebę odrzucenia „niewolniczej mentalności”, ukształtowanej przez feudalizm i kapitalizm, a także religię. Jednakże o ile po przejęciu władzy w Rosji łatwiej było im przeprowadzić radykalne reformy społeczno-ekonomiczne, a także zradykalizować system polityczny, to próby wykorzenienia wierzeń religijnych napotykały na opór społeczny, zwłaszcza że zarówno w Konstytucji Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej z 1918 r.¹,

¹ Zob. *Конституция Российской Социалистической Федеративной Советской Республики, принята V Всероссийским Съездом Советов в заседании от 10 июля 1918 года* (druk ulotny) – por. rozdz. II, ust. V, pkt 13. Niemal analogiczny zapis w sprawie wolności sumienia i wyznania zamieszczono w kolejnych konstytucjach ZSRR.

jak i w późniejszych konstytucjach ZSRR z 1924 i 1936 r. gwarantowali wolność sumienia i wyznania. Należy jednak zaznaczyć, że w wymienionych aktach prawnych oraz w uchwałach różnych gremiów partii komunistycznej zapewniano także prawo do propagowania światopoglądu materialistycznego. Religię zamierzano więc zwalczać tzw. metodami naukowymi, ale powszechnie nie gardzono również prymitywnymi działaniami zmierzającymi do ośmieszenia prawd wiary, kleru i osób wierzących².

Oficjalnie zadanie upowszechniania „naukowych” argumentów przeciwko religii postawiono przed założonym w 1922 r. w Moskwie tygodnikiem „Bezbożnik” („Безбожник”). Już w pierwszych latach wydawano go w nakładzie ponad 200 tys. egzemplarzy. Nakład ciągle zwiększono i na początku lat trzydziestych wynosił on ponad pół miliona³. Jednocześnie z założeniem tygodnika Komitet Centralny Rosyjskiej Komunistycznej Partii (bolszewików) uznał, że należy powołać masową organizację, której celem będzie walka z wszelkimi przejawami życia religijnego. Powstała ona 7 lutego 1925 r. pod nazwą Liga Bezbożników (Лига безбожников). Aby podkreślić zadania organizacji, w 1929 r. zmieniono jego nazwę na Związek Wojujących Bezbożników (Союз воинствующих безбожников)⁴.

Koła Związku obowiązkowo zakładano we wszystkich zakładach pracy i kołchozach, jednostkach wojskowych oraz w szkołach średnich i na uniwersytetach. Tylko w ciągu dwóch lat, od 1929 do 1931 r., liczba członków organizacji zwiększyła się ponad dziesięciokrotnie, z pół miliona do 5,7 miliona osób⁵. Mając tak masową organizację, obejmującą swymi strukturami cały Związek Radziecki, władze komunistyczne podjęły w 1929 r. decyzję o likwidacji niedzieli jako dnia wolnego od pracy⁶. Wprawdzie nie oznaczało to, że trzeba było pracować przez siedem dni, bo każdy pracujący w ZSRR miał prawo nie do jednego, ale do dwóch dni wolnych od pracy w tygodniu, ale były to różne dni wyznaczane przez konkretne zakłady pracy. To bardzo utrudniało życie rodzinne, gdyż rzadko się zdarzało, aby małżonkowie mieli wolne te same dni. Zgodnie z oficjalną propagandą głoszono,

² G. Szubtarski, *Antykościelne ustawodawstwo w ZSRR za rządów Włodzimierza Lenina (1917–1923)*, „Kościół i Prawo” 2013, nr 2 (15), s. 63–75.

³ А.В. Метель, *Становление антирелигиозной периодической печати в СССР (1919–1941 гг.)*, „Вестник Омского Университета” 2013, № 1 (67), s. 43–47.

⁴ Б.Н. Коновалов, *Союз воинствующих безбожников*, w: *Вопросы научного атеизма. Сборник статей Института научного атеизма АОН при ЦК КПСС*, вып. 4, Москва 1967, s. 283–302.

⁵ Szereg dokumentów dotyczących Związku Wojujących Bezbożników oraz walki z religią w ZSRR opublikowaliśmy w serii edytorskiej: *Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów, cz. 1: lata 1917-1939*, t. 1–11, red. S. Stępień, Przemysł 1998–2021. Warto dodać, że 8 kwietnia 1929 r. władze bolszewickie wydały dekret *O zrzeszeniach religijnych*. Ograniczał on dostęp do świątyń i domów modlitwy, zakazywał prowadzenia tam jakiejkolwiek działalności gospodarczej, oświatowej, kulturalnej, charytatywnej i opiekuńczej. Wykluczono możliwość organizowania obrzędów religijnych i ceremonii poza miejscami kultu (świątyniami), zakazano także prezentacji przedmiotów kultu w przestrzeni publicznej.

⁶ Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, sygn. 10184, k. 100–105; sygn. 6699, k. 33–35.

że taki system pracy jest najkorzystniejszy dla gospodarki, bo „maszyny nigdy nie stoją”. W rzeczywistości z ekonomicznego punktu widzenia taka organizacja pracy nie miała sensu, ponieważ nie przyczyniała się do większej wydajności, a nawet często wprowadzała chaos i różne utrudnienia w procesie produkcyjnym. Mimo to konsekwentnie dążono do tego, by niedziela nie kojarzyła się z dniem wolnym od pracy, a zwłaszcza świętem religijnym⁷. W drukowanych wówczas kalendarzach nie zaznaczano niedziel innym kolorem, nie podawano świąt religijnych i nie wpisywano imion, co miało zapobiec świętowaniu czy obchodzeniu imienin. Zamiast tego usilnie propagowano coroczne świętowanie dnia urodzin.

W 1932 r. Józef Stalin przedstawił Związkowi Wojujących Bezbożników pięcioletni program walki z religią. Jego celem było przeprowadzenie, przy współpracy z lokalnymi organizacjami komsomolskimi i partyjnymi, pełnej ateizacji społeczeństwa i ostateczne zlikwidowanie religii w ZSRR⁸. Zgodnie z programem ateizacji indoktrynacja miała się zaczynać od urodzenia dziecka, które należało wychować na „wiernego leninistę”, począwszy od wyboru imienia⁹. Wprawdzie w pierwszej połowie lat dwudziestych wciąż dominowały Marie, Anny, Iwany, Sergiusze, Mikołaje, Aleksandry, Piotry i Wasyle, ale już w pierwszych latach po rewolucji październikowej propagowano nadawanie nowo narodzonym dzieciom imion niekojarzących się wyraźnie z chrześcijaństwem. Spośród tradycyjnych imion rekomendowano przede wszystkim takie, jakie nosili czołowi działacze ruchu rewolucyjnego, komuniści w ZSRR i na świecie. To ich życiorysy, a nie żywoty świętych miały być wzorami do naśladowania dla dzieci urodzonych po rewolucji październikowej. Z tych właśnie względów wielką popularnością cieszyło się przede wszystkim imię Włodzimierz¹⁰. Oczywiście nie odwoływano się przy tym do jego chrześcijańskiego charakteru, czyli św. Włodzimierza Chrzciela Rusi. Oprócz imienia Lenina w latach dwudziestych popularnością cieszyły się imiona noszone przez jego najbliższych współpracowników: Mikołaj (w nawiązaniu do Bucharina), Gieorgij (Zinowiew), Lew (Kamieniew i Trocki), a z żeńskich Nadieżda (żona Lenina). Pragnąc podkreślić światowy charakter rewolucji, zaczęto zachwalać także imiona bardzo rzadkie w Rosji lub nawet nieobecne w kręgu kultury rosyjskiej, jak Karol (Marks, Liebknecht), Fryderyk (Engels), August (Bebel), Ernst (Thälmann), Klara (Zetkin), Róża (Luksemburg), Luiza (na cześć uczestniczki Komuny Paryskiej – Louise Michel),

⁷ Przywrócenie wolnych niedziel nastąpiło w ZSRR 26 czerwca 1940 r.

⁸ O. Figes, *Tragedia narodu. Rewolucja rosyjska 1891–1924*, tłum. B. Hrycak, Wrocław 2009, passim. Zob. także: K. Ruzik, *Lenin wobec religii – brutalna ateizacja w ZSRR*, <https://histmag.org/Lenin-wobec-religii-brutalna-ateizacja-w-ZSRR-15590> [dostęp: 10.05.2022].

⁹ *He хотим святых имен*, „Красное знамя”, 12.10.1924 (Чернигов), № 235, s. 3.

¹⁰ Державний архів Вінницької області (Państwowe Archiwum Obwodu Winnickiego, Winnica, dalej: DAWiO), фонд P-6129, оп. 5, spr. 49, к. 16, 107; оп. 15, spr. 9, к. 314. Zob. także: А.Ф. Белоусов, *Вовочка*, w: *Анти-мир русской культуры. Язык. Фольклор. Литература. Сборник статей*, сост. Н. Богомолов, Москва 1996, с. 182–183.

Jenna (żona Marksa), Eleonora (córka Marksa)¹¹. W latach trzydziestych zaś, po umocnieniu się pozycji Stalina, w Związku Radzieckim popularne stały się imiona dzieci dyktatora – Swietłana i Wasyl¹².

Jako że nie sposób było uniknąć nadawania dzieciom imion mających patronów chrześcijańskich, starano się upowszechniać rewolucyjne, a zarazem ateistyczne etymologie takich imion. Przykładowo Giertruda w propagandzie radzieckiej to nie stare imię germańskie, a tym bardziej któraś z dwóch świętych o tym imieniu, ale „bohaterka pracy”, czyli „gieroinia truda” (ros. героиня труда / ukr. героїня праці), podobnie imię Renata (ros. Рената / ukr. Рената) – zwolenniczka nowego ustroju, czyli imię powstałe z pierwszych sylab trzech wyrazów – „rewolucja, nauka, praca” (революция, наука, труд). Od „magicznego” słowa „rewolucja” (ros. революция / ukr. революція) miało wywodzić się także imię Łucja (ros. Луция), będące według radzieckich ideologów końcówką wspomnianego wyrazu. Imię Karina (zdrobnienie od Katarzyny) starano się wiązać z nazwą Morza Karskiego. Podobnie „po komunistycznemu” objaśniano tradycyjne rosyjskie imię męskie Dima (ros. Дима / ukr. Діма), będące zdrobieniem od imienia bardzo popularnego w Kościele wschodnim św. Dymitra (ros. Дмитрий / ukr. Дмитро). Imię to tłumaczono jako powstałe z pierwszych sylab dwóch wyrazów – „dialektyczny materializm” (ros. диалектический материализм)¹³.

Jeszcze bardziej prymitywnie objaśniano etymologię niespotykanych w Rosji imion obcego pochodzenia: włoskie Luigi (ros. Луиджи / ukr. Луїджи) – miało być zaszyfrowanym hasłem: „Lenin umarł, ale [jego] idee są żywe” (ros. Ленин умер, но идеи живы / ukr. Ленін помер, але ідеї живі), a angielskie imię Marlena (ros. Марлена / ukr. Марлена) to początkowe sylaby wyrazów „Marks” i „Lenin” (ros. Маркс, Ленин / ukr. Маркс, Ленін)¹⁴. Równie pokrętnie uzasadniano etymologię imienia Izolda. Nie wiązano go ze średniowieczną kulturą germańską czy celtycką ani tym bardziej z legendarną irlandzką księżniczką o tym imieniu, kochanką Tristana, ale twierdzono, że po raz pierwszy otrzymała je dziewczynka urodzona podczas zimy w podbiegunowym Tajmyrze, na pamiątkę zachwyty jej ojca przepiękną bryłą lodu, a imię pochodzi od frazy „z lodu” (ros. изо льда / ukr. з льоду)¹⁵.

¹¹ Рог. *Українсько-російський і російсько-український словник власних імен людей*, ред. І.М. Кириченко, Київ 1954.

¹² Рог. *Словник власних імен людей*, ред. С. Левченко, вид. 2, Київ 1961; *Словник власних імен людей*, ред. С. Левченко, вид. 3, Київ 1967, *passim*. Dziwne zaś, że nie odnotowuje się dużego wzrostu nadawania dzieciom imienia Józef, na cześć Stalina. Może działa się tak dlatego, że imię to było w okresie międzywojennym bardzo popularne w świecie, nosił je chociażby Marszałek Polski Józef Piłsudski. Władze nie mogły więc mieć pewności, że dana osoba otrzymała je na cześć przywódcy radzieckiego.

¹³ *Список имён советского происхождения*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_имён_советского_происхождения [dostęp: 10.05.2022].

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ С. Полякова, *Женские имена, популярные в РСФСР в 1920-х и 1930-х годах*, <https://zen.yandex.ru/media/imena/jenskie-imena-populiarnye-v-rsfsr-v-1920h-i-1930h-godah-5d6b97b0d7859b00ac342639> [dostęp: 6.06.2022].

Presja aparatu władzy, aby wyzbyć się imion mających chrześcijańskich patronów, była tak silna, iż zdarzało się, że urzędnicy samowolnie przeinaczali imiona różnych osób na rewolucyjne brzmienie. Tak było na przykład z mającym stare serbskie korzenie żeńskim imieniem Milica, noszonym przez świętą Kościoła prawosławnego¹⁶. Bywało, że w urzędowych kwestionariuszach radzieccy funkcjonariusze zamiast niego wpisywali po prostu Milicja (ros. *Милиция* / ukr. *Міліція*), zwłaszcza że imię takie rzeczywiście pojawiło się w ZSRR w latach trzydziestych ubiegłego wieku¹⁷.

Działająca przy KC WKP(b) od 1922 r. Komisja ds. Realizacji Dekretu Oddzielenia Kościoła od Państwa (zwana popularnie komisją antyreligijną), począwszy od połowy lat dwudziestych, coraz mocniej nalegała na likwidację wszelkich przeżytków dawnego ustroju w sferze życia religijnego¹⁸.

Wprowadzanie nowych imion, prócz „odcięcia się od przeżytków dawnego ustroju i religii”, miało być wyrazem przyznania rodzicom pełnej swobody w kształtowaniu tradycji rodzinnej, służyć uzewnętrznianiu swych zainteresowań kulturowych, zawodowych i hobbystycznych, a także stworzyć możliwość wyrażenia wdzięczności dla władzy radzieckiej „za wyzwolenie z jarzma ucisku klasowego i narodowego”¹⁹.

Zdając sobie sprawę, że narodziny dziecka są wielkim wydarzeniem w życiu każdej rodziny, tradycyjne chrzciny w cerkwi czy innej świątyni funkcjonujących dotychczas w ZSRR wyznań starano się zastąpić świeckim ceremoniałem nadania dziecku imienia. Do poddania się takiemu obrzędowi najpierw, już od 1923 r. zobowiązywano działaczy partyjnych i funkcjonariuszy organów oraz instytucji państwowych, a także różnych aktywistów nowego reżimu. Uroczystości te, po uprzednim zarejestrowaniu nowo narodzonego dziecka w urzędzie stanu cywilnego (tzw. ZAGS-ie)²⁰, organizowano bezpośrednio w jego terenowym biurze lub w innym miejscowym reprezentacyjnym obiekcie, na przykład w siedzibie partii, komsomołu,

¹⁶ W Rosji przedrewolucyjnej imię to nosiła bardzo wpływowa na dworze Romanowów żona wielkiego księcia Piotra Mikołajewicza, młodszego syna Mikołaja Mikołajewicza (starszego) i Aleksandry Piotrownej. Nie było to więc imię nieznane urzędnikom radzieckim.

¹⁷ Архівне Управління Служби Безпеки України в Чернігівській області (Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Czenihowskiego, Czernihów), spr. 11269-0, k. 82–88; zob. także *Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów*, cz. 3: *Lata 1945–1991*, t. 1, red. S. Stępień, Przemysł 2016, s. 39. Por. „Aneks” do niniejszego artykułu.

¹⁸ О.П. Тригуб, *Антирелігійна комісія як засіб розколу РПЦ (1922–1929 рр.)*, „Емінак. Науковий Щоквартальник” 2015, № 1–2, с. 11–25.

¹⁹ Zob. Н.А. Петровский, *Словарь русских личных имен*, Москва 1966.

²⁰ Cywilne organy rejestrujące urodzenia, śluby i zgony (Бюро записи актов гражданского состояния – ЗАГС (tzw. ZAGS-y) wprowadzono w Rosji Radzieckiej na podstawie dekretu Rady Komisarzy Ludowych *O ślubie cywilnym, o dzieciach i prowadzeniu ksiąg aktów stanu cywilnego (O гражданском браке, о детях и ведении книг актов состояния)* z dnia 18 grudnia 1917 r. Ostatecznie sprawę tę unormował 16 września 1918 r. Wszechrosyjski Centralny Komitet Wykonawczy RFSRR, wydając „Kodeks praw o aktach stanu cywilnego, prawie małżeńskim, rodzinnym i opiekuńczym” (*Кодекс законов об актах гражданского состояния, брачном, семейном и опекунском праве*). Stanowił on, że rejestracja ślubów, urodzeń i śmierci ma być prowadzona wyłącznie przez władze cywilne, czyli urzędy stanu cywilnego.

rady wiejskiej lub w domu kultury. Obowiązkowo podczas uroczystości w pomieszczeniu takim na ścianie głównej musiał wisieć portret Lenina, później także Stalina²¹. Ceremonię prowadził przeważnie trzeci sekretarz rejonowej organizacji partyjnej odpowiedzialny za sprawy ideologiczne, pracownik urzędu stanu cywilnego albo któryś z upoważnionych miejscowych funkcjonariuszy partii, komsomołu, administracji miejskiej lub wiejskiej. Nadanie imienia dziecku popularnie zwano „czerwonymi chrzcinami”, ale aby nie kojarzyło się ono z uroczystością religijną, starano się upowszechnić na obrzęd ten oficjalne określenia „oktiabriny” (октябрины, октябрение, czyli „upaździernikowienie”, nawiązując do miesiąca wybuchu rewolucji październikowej) lub „zvezdiny” (звездины, звёзды, czyli „ugwieżdzenie”, w nawiązaniu do czerwonej gwiazdy symbolu ZSRR). Przy śpiewie i muzyce rewolucyjnej symbole chrześcijańskie starano się zastąpić radzieckimi: dawano dziecku „do pocałowania” gwiazdę, następnie przypinano mu ją na ubranku, w niektórych regionach owijano dziecko płatem czerwonego materiału. Rodzice dostawali dyplom zaświadczający o nadaniu ich dziecku imienia²². W społecznościach wiejskich na Ukrainie starano się unikać organizacji „oktiabrin”, a jedynie rejestrowano dziecko w ZAGS-ie. O ile i dopóki było to możliwe, potajemnie chrzczono dzieci w czynnych jeszcze świątyniach lub domach prywatnych.

W celu ukształtowania nowego radzieckiego człowieka, wolnego od „religijnych zabobonów”, nowo narodzonym dzieciom nadawano także imiona będące neologizmami antroponomastycznymi – zarówno męskimi, jak i żeńskimi. Poważnym impulsem do tego rodzaju „twórczości” stała się śmierć Lenina (21 stycznia 1924 r.). Starano się ją wykorzystać do wzbudzenia emocji społecznych z powodu „osierocenia narodu”. Pojawiły się pomysły, aby pamięć wodza rewolucji uczcić uwiecznieniem jego imienia w różnych sferach życia publicznego. Postać Lenina miała ulec sakralizacji („Lenin żył, Lenin żyje, Lenin będzie żyć wiecznie”). Inicjując tworzenie nowego słownika imion, nie zdecydowano się jednakże użyć jako imienia słowa „Lenin”. Wyraz ten miał mieć niemal sakralny charakter, podobnie jak imię Jezus we wczesnej epoce chrześcijańskiej. W latach dwudziestych i trzydziestych ubiegłego wieku nie odnotowano ani jednego przypadku, aby nowo narodzonemu chłopcu nadano imię Lenin. To było polityczne tabu. Taki czyn mógłby zostać odebrany jako bluźnierczy. Trzeba więc było, tworząc neologizmy antroponomastyczne, zmienić lub zaszyfrować nazwisko (właściwie pseudonim polityczny) wodza rewolucji, czyli użyć go w skrótach, zazwyczaj w połączeniu z innymi rewolucyjnymi terminami lub hasłami. Dało to początek niemal nieograniczonej „twórczości” w zakresie wymyślania nowych rewolucyjnych imion, związanych nie tylko z Leninem, ale z czasem także z innymi działaczami ruchu komunistycznego oraz terminologią rewolucyjną, hasłami, postawami

²¹ *Забывать имя Бога*, <https://archive.aif.ru/archive/1663047> [dostęp: 8.06.2022].

²² Е.Д. Бондаренко, *Советские сценарии имянаречения: диалог с традицией*, „Политическая Лингвистика” 2013, № 4 (46), с. 166–167.

światopoglądowymi, osiągnięciami budownictwa socjalistycznego, tak w sferze ekonomicznej, jak i kulturalnej, a nawet z nazwami geograficznymi i przyrodą²³.

W pierwszych latach po śmierci Lenina, tworząc imiona rewolucyjne, nawiązywano jednak głównie do jego postaci. Działacze partyjni, urzędnicy państwowi, oficerowie i podoficerowie, funkcjonariusze milicji i Czeka (a potem NKWD i GPU), pragnąc dowieść wierność leninowskiej ideologii, zaczęli nowo narodzonym dzieciom nadawać imiona zawierające część słowa „Lenin” w połączeniu z fragmentami różnych haseł lub początkowych sylab nazwisk innych działaczy rewolucyjnych. Zachęcano do nadawania imion takich jak: Lenginmir, Lenginmira (ros. Ленгенмир / ukr. Ленгенмир), utworzonych z wybranych sylab popularnego hasła „Lenin – geniusz świata” (Ленин – гений мира); Leumdieżd, Leumdieżda (ros. Леумдежд) – „Lenin umarł, ale jego dzieło żyje” (Ленин умер, но дело его живет); Lennor, Lennora (ros. Леннор) – „Lenin – nasza broń” (Ленин – наше оружие); Leninir, Leninira (ros. Ленинир) – „Lenin i rewolucja” (Ленин и революция); Lendruch, Lendrucha (ros. Лендруг / ukr. Лендруг) – „Lenin – przyjaciel dzieci” (Ленин – друг детей); Jaslen, Jaslena (ros. Яслен / ukr. Язлен) – „Ja [zawsze] z Leninem” (Я с Лениным); Prawlen, Prawlena (ros. Правлен / ukr. Правлен) – „Prawda Lenina” (Правда Ленина).

Z czasem zwolennicy nowych imion zaczęli się prześcigiwać w pomysłach. W radzieckich urzędach stanu cywilnego pojawiły się imiona: Arwil (ros. Арвил) – „Armia Włodzimierza Iłjicza Lenina” (Армия Владимира Ильича Ленина); Lublen (ros. Люблен) – „kochający Lenina” (любить Ленина) lub Warlen (ros. Варлен) – „Wielka armia Lenina” (Великая армия Ленина). Występowały one nie tylko w kręgach wojskowych. Popularnością cieszyło się także imię Jaslenik (ros. Ясленик) utworzone z niewątpliwie politycznej deklaracji – „Ja z Leninem i Krupską (Я с Лениным и Крупской)”²⁴.

Niektóre imiona miały tylko żeńską formę. Gdy urodziła się dziewczynka, rodzice, pragnąc udowodnić wierność rewolucji, dawali jej na przykład imię: Leninza (ros. Ленинза / ukr. Ленінза) – „Ja za Leninem” (Ленин за) lub Lenera (ros. Ленэра) – „Era lub epoka Lenina” (ros. Эпоха Ленина / ukr. Епоха Леніна). Warto przy tym zaznaczyć, jak już wyżej wspomniano, że mimo iż nie występowało imię męskie Lenin, bez przeszkód używano tego słowa do tworzenia imion żeńskich – Lenina lub Leniana²⁵. Zanotowano także przypadki anagramu tego słowa i powstało imię Ninel (ros. Нинель / ukr. Нінель)²⁶.

²³ Пор. Н.А. Петровский, *Словарь...; Українсько-російський і російсько-український словник...*, passim; Л.Г. Скрипник, *Словник власних імен людей*, вид. 2, Київ 1961, вид. 3, Київ 1967, passim; Л.Г.Скрипник, Н.П. Дзятківська, *Власні імена людей. Словник-довідник*, ред. В. Русанівський, вид. 3, Київ 2005, passim; Л.О. Белей, *Ім'я дитини в українській родині*, Харків 2010, passim. Zob. także: *Список ім'єн советского происхождения*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_ім'єн_советского_происхождения [dostęp: 10.05.2022].

²⁴ Л.Г.Скрипник, Н.П. Дзятківська, *Власні імена людей...*, с. 194, 204.

²⁵ Zob. *ibidem*, с. 194–195, 197–198, 204–205, 209–210, 225, 245–246, 249–250.

²⁶ Н. Тумаркин, *Ленин жив! Культ Ленина в Советской России*, ред. А.Ф. Белоусов, Санкт-Петербург 1997, с. 140.

Nawiązywano nie tylko do pseudonimu (nazwiska) Lenina, ale także do jego imienia. W księgach urzędów stanu cywilnego zaczęły się pojawiać neologizmy imiennicze skonstruowane na bazie sylab lub liter pochodzących jednocześnie od imienia i nazwiska Włodzimierza Lenina, takie jak: Władlen, Władilen, Wilen, Wilenin, Wil, Wiulen (ostatnie utworzono z czterech liter: imienia, otczestwa, nazwiska i pseudonimu: „Władimir Iljicz Uljanow-Lenin”). Analogicznie tworzone imiona żeńskie: Wila, Wilena, Wilenina, Władilena, Wilora („Władimir Iljicz Lenin – organizator rewolucji”)²⁷.

Bywało też, że pseudonim Lenina łączono z nazwiskami teoretyków komunizmu Marksa i Engelsa. Tak powstały imiona Mel i Mela („Marks, Engels, Lenin”), Marlen i Marlena (Marks, Lenin) oraz Marilen i Marilena („Marks i Lenin”), Engelen i Engelina (Engels, Lenin)²⁸. W nawiązaniu do *Kapitału*, fundamentalnego dzieła Karola Marksa i Fryderyka Engelsa, pojawiło się imię żeńskie Kapa i Kapitalina. To ostatnie nie miało nic wspólnego z rzymskim imieniem Kapitolin, a tym bardziej z chrześcijańską patronką, św. Kapitoliną (z IV w.)²⁹.

W drugiej połowie lat dwudziestych, wraz z umacnianiem się pozycji Józefa Stalina, pojawiły się neologizmy imiennicze nawiązujące do nazwiska (politycznego pseudonimu) dyktatora. Początkowo zazwyczaj łączono je z nazwiskiem Lenina. W urzędach stanu cywilnego pojawiły się więc prośby o wpisanie nowo narodzonym dzieciom imion: Lestak i Lestka (ros. Лестак), utworzone od słów „Lenin, Stalin, komunizm” (Ленин, Сталин, коммунизм); List i Lista (ros. Лист) – „Lenin i Stalin” (Ленин и Сталин), a także Dalis i Dalisa pochodzące od hasła „Niech żyje Lenin i Stalin!” (Да здравствует Ленин и Сталин). Stalinowi początkowo bardzo zależało, aby jego nazwisko łączono także z teoretykami komunizmu Marksem i Engelsem. Sam miał wielkie aspiracje, aby być uważany za twórcę teoretycznego komunizmu. Tak powstało imię męskie Mels (ros. Мэлс / ukr. Мелс), utworzone od pierwszych czterech liter nazwisk Marksa, Engelsa, Lenina i Stalina (Маркс, Энгельс, Ленин и Сталин). Do filozofów, a zarazem pomysłodawców naukowego komunizmu nawiązywali także twórcy imion Rem i Rema (ros. Рэм) – „rewolucja, Marks” (революция, Маркс) oraz Remi i Remia (ros. Рэми) – „rewolucja, Engels, Marks” (революция, Энгельс, Маркс)³⁰.

W miarę upływu czasu od śmierci Lenina w radzieckim słowniku imienniczym nazwisko Stalina zaczęło się pojawiać przed jego poprzednikiem. Już pod koniec lat dwudziestych nowo narodzonym chłopcom nadawano imiona Stalen (ros.

²⁷ Zob. Н.А. Петровский, *Словарь...*, s. 81–83, 372 i in. Dokładne objaśnienie i zapis cyryliczny wymienionych w artykule imion podaje w załączonym „Aneksie”.

²⁸ Л.Г.Скрипник, Н.П. Дзятківська, *Власні імена людей...*, s. 225. Zob. także „Aneks” do niniejszego artykułu. Zawiera on wszystkie wymienione tu imiona w rosyjskiej wersji językowej wraz z ich polskimi odpowiednikami.

²⁹ *Ibidem*, s. 208.

³⁰ Zob. *Список имён советского происхождения*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_имён_советского_происхождения [dostęp: 12.05.2022].

Стален), utworzone od nazwisk Stalina i Lenina, a w okresie rozwiniętego kultu jednostki nazwisko Lenina po prostu wyeliminowano, preferując imiona męskie Stalij, Stalik, Stal, a żeńskie Stalija, Stalika, a nawet Stalina³¹.

Zanim jednak do tego doszło, miał Stalin na płaszczyźnie imienniczej konkurenta w postaci Lwa Dawidowicza Trockiego, z którym od początku ostro walczył o sukcesję po Leninie. Nim jednak zwyciężył, pojawiły się w ZSRR imiona nawiązujące do nazwiska Trockiego. Dla dziewczynek na przykład proponowano imię Trolebuzina (ros. Тролебузина) – zbudowane z pierwszych sylab nazwisk przywódców Rosji Sowieckiej – Trockiego, Lenina, Bucharina i Zinowiewa, chłopcom zaś nadawano imię Troled (ros. Тролед), czyli sławiące Trockiego i Lenina. Imiona takie szybko przestały być modne, a co gorsza ściągały kłopoty na noszące je dzieci oraz ich rodziców. Zaczęły się one już w 1926 r., kiedy Stalin doprowadził do pozbawienia Trockiego pełnionych funkcji oraz członkostwa w Biurze Politycznym, a w roku następnym do wyrzucenia go z Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Ciężki los czekał także chłopców i dziewczynki noszących imiona Ledat (ros. Ледат) i Ledata (ros. Ледата), które stanowiły literowy skrót imienia, otczestwa i nazwiska zastępcy Lenina – „Lew Dawidowicz Trocki”. Po zorganizowaniu przez Stalina ostrej nagonki przeciw Trockiemu oraz jego rzeczywistym lub domniemanym zwolennikom, rodzice dzieci noszących wymienione wyżej imiona, o ile nie zdołali ich szybko i bez rozgłosu zmienić, byli uznawani za wrogów ludu i skazywani na wiele lat łagrów, a ich dzieci trafiały do domów dziecka, gdzie urzędowo imiona te im zmieniano. Podobnie było z imieniem żeńskim Bucharina (ros. Бухарина), utworzonym od nazwiska jednego ze starych bolszewików, długoletniego przewodniczącego Kominternu Nikołaja Bucharina³². Gdy w okresie wielkiego terrorku popadł w niełaskę Stalina i został stracony, nawiązujące do nazwiska Bucharina imię żeńskie przestało istnieć. Natomiast do lat czterdziestych mogły spokojnie funkcjonować imiona łączące nazwisko Lenina, Stalina i kontynuatora dzieła Feliksa Dzierżyńskiego – Laurentego Berii: Lestabier (ros. Лестабер), czyli „Lenin, Stalin, Beria” oraz Stalbier (ros. Сталбер), czyli „Stalin, Beria”, czy choćby imię żeńskie Biestriewa (ros. Бестрева), powstałe z popularnego w kręgach aparatu represji hasła „Beria – strażnik rewolucji” (ros. Берия – страж революции)³³.

Radziecki „panteon imienniczy” tworzony był także w odniesieniu do mniej znanych, ale zasłużonych dla „państwa robotników i chłopów” działaczy komunistycznych. Przez pewien czas popularnością cieszyły się imiona nawiązujące do bohaterów Armii Czerwonej Siemiona Budionnego i Michaiła Frunzego. Zafascynowani nimi oficerowie na cześć pierwszego decydowali się nadać swym nowo narodzonym synom imiona Budien (ros. Буден) i Budiona (ros. Будьона), a drugiego Frunze (ros. Фрунзе). Popularnością w kręgach funkcjonariuszy tajnej

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ Zob. *Список имён советского происхождения*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_имён_советского_происхождения [dostęp: 12.05.2022].

policji cieszyły się imiona nawiązujące do twórcy Czecha Feliksa Dzierżyńskiego, na cześć którego utworzone zostały imiona Dzief (ros. Дзеф), Dzierż (ros. Дзерж) oraz Fed (ros. Фед) – (Феликс Эдмундович Дзержинский)³⁴.

Słynnego pedagoga i twórcę radzieckiego systemu oświatowego Anatolija Łunaczarskiego czczono, nadając chłopcom imię Łunaczar (ros. Луначар). Swoje miejsce (przynajmniej do momentu aresztowania i stracenia w okresie wielkiej czystki w 1938 r.) w słowniku imion radzieckich miał następca Lenina na stanowisku przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych – Aleksiej Iwanowicz Rykow, którego inicjały posłużyły do stworzenia imienia Air (ros. Аир / ukr. Аір). Nie utrzymało się ono jednak zbyt długo, gdyż Rykow już pod koniec lat dwudziestych popadł w niełaskę Stalina.

Neutralny, a więc bezpieczny, a przy tym ideologicznie pożądany charakter miały neologizmy imiennicze nieinspirowane imionami i nazwiskami działaczy komunistycznych. W latach trzydziestych modne stało się tworzenie imion nawiązujących do haseł rewolucyjnych i partyjnych. Wśród dziewcząt popularne zaczęły być imiona Dazdrapierma (ros. Даздраперма) – stworzone na podstawie hasła „Niech się święci Pierwszy Maja” (Да здравствует Первое мая) oraz Dołojniegramma (ros. Долойнеграмма), które z kolei świadczyło o radzieckim sukcesie w likwidacji analfabetyzmu (Долой неграмотность), a pochodziło od hasła „Precz z analfabetyzmem”. Podobne przykłady mamy dla chłopców, np. Agitprop (ros. Агитпроп) utworzone od nazwy Wydziału Agitacji i Propagandy przy KC WKP(b) oraz Awtodor (ros. Автодор) – od nazwy Towarzystwa Wspierania Rozwoju Motoryzacji i Poprawy Dróg. Funkcjonariusze służb specjalnych nie mieli oporów, aby synowi nadać imię Smiersz (ros. Смерш) – utworzone ze słów „Śmierć szpiegom” (Смерть шпионам), a wojskowi – Mauzer (ros. Маузер) lub Tankist (ros. Танкист), czy dla córki Wojenmora (ros. Военмора) – od słów „wojskowy marynarz” (ros. Военный моряк) lub Karmen (ros. Кармен), ale nie w nawiązaniu do popularnego imienia hiszpańskiego, lecz słów „Armia Czerwona” (Красная Армия).

Natomiast zagorzali przeciwnicy religii, pragnąc zmanifestować materialistyczny światopogląd, decydowali się dla swych dzieci na imię Ateist (ros. Атеист) lub Jaateist (ros. Яатеист) – od deklaracji „Ja ateista” (Я атеист). Tworzono także ich żeńskie odpowiedniki. Gdy jednemu z działaczy Związku Wojujących Bezbożników urodziły się bliźniaki, nadał im imiona Niebo i Biebo (ros. Небо i Бебо). Jednak to pierwsze wcale nie oznaczało tęsknoty za niebieskim rajem, wręcz przeciwnie – powstało ze skrótów słów „nie ma Boga” (нет Бога), a drugie było ideologicznym zobowiązaniem, że dziecko będzie wychowane „bez Boga” (без Бога)³⁵.

³⁴ Б.Ф. Егоров, *Воспоминания*, Санкт-Петербург 2004, с. 225–226.

³⁵ *Забывать имя Бога*, <https://archive.aif.ru/archive/1663047> [dostęp: 5.06.2022]. Zob. także: *Имя Бебо: значение имени, происхождение, судьба, характер, национальность, именины, известные люди*, <https://znachenie-imeni.online/bebo> [dostęp: 7.09.2022]; https://aznaetelivy.ru/names/znachenie-imeni/nebo?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F [dostęp: 30.04.2022].

W literaturze można znaleźć informację o przypadku, gdy komuś urodziły się bliźniaki i jednemu z nich dał na imię Sierp (ros. Серп), a drugiemu Młot (ros. Молот), co nawiązywało do symboliki herbu ZSRR. Oba takie „imiona” mogły być także nadane jednemu dziecku, jako przykład osoby dwojga imion³⁶. W drukowanych w czasach radzieckich słownikach spotykamy także informację, że te oba człony symboliki herbowej stanowiły jedno imię zapisywane w oryginale „Серп-и-молот”³⁷. W radzieckim słowniku imienniczym funkcjonowały także imiona fonetycznie bardzo zbliżone do słowa „Sierp”, a mianowicie – Sierpik (ros. Серпик) i Sierpok (ros. Серпок), które tłumaczono jako zdrobnienia od imienia Sierapion (ros. Серапион), ale innych zdrobnień nie da się także utworzyć od imienia Sierp³⁸.

Bardzo pożądane politycznie były imiona związane z wybuchem rewolucji październikowej, jak: Barikad i Barikada (ros. Барикад і Барикада), Boriec (ros. Борец) – Bojownik, Woźd’ (ros. Вождь) – wódz, w nawiązaniu do przywódców rewolucji; Kid i Kida (ukr. Кід і Кіда) – od słów „komunistyczny ideał” (Комуністичний ідеал), Kim i Kima (ukr. Кім) – od nazwy „Komunistyczna międzynarodówka młodzieży” (Комуністичний інтернаціонал молоді). Występowały także imiona: Internacjonał – „Międzynarodówka” (ukr. Інтернаціонал), Piaczigod (ros. Пячегод) – od hasła „Pięciolatka w cztery lata” (Пятилетку – за четыре года!), Rewwol i Rewwola (ukr. Ревволь) – „Wolność rewolucyjna” (Револуційна воля), Riewold (ros. Револьд) – „Ruch rewolucyjny” (Револуціонне движение)³⁹, Riewlit (ros. Ревлит) – „Rewolucyjna literatura” (Револуціонная литература), Rewdar (ukr. Ревдар) – „Dar rewolucji” (Револуційний дар), Riewmir (ros. Ревмир) – „rewolucja światowa” (Мировая революция). W przypadku tego typu imion żeńskich występowały: Iskra (ros. Искра) – „Iskra rewolucji”, Komunera (ukr. Комунера) – „Komunistyczna era” (комуністична ера), Peremoha (ukr. Перемога) – „Zwycięstwo rewolucji”, Pierwomaja (ros. Первомая), której męskim odpowiednikiem było imię Maj (ros. Май)⁴⁰. Należy zaznaczyć, że najbardziej rozpowszechnionym, i istniejącym do dziś, rewolucyjnym imieniem żeńskim była Oktiabrina (ros. Октябрина), utworzone na cześć nazwy miesiąca wybuchu rewolucji październikowej. Upowszechniło się ono także na Ukrainie w rosyjskiej wersji językowej (ukr. Октябріна), choć październik po ukraińsku to żowteń (жовтень). Dlatego też tam rewolucja październikowa nazywana jest

³⁶ В.М. Мокиенко, Т.Г. Никитина, *Толковый словарь языка совдепии*, Санкт-Петербург 1998, s. 544.

³⁷ Л.О. Белей, *Ім'я дитини...*, s. 44.

³⁸ Н.А. Петровский, *Словарь...*, s. 355.

³⁹ Imię takie znalazłem na nagrobku z lat siedemdziesiątych XX w. na Cmentarzu Komunalnym (Łyczakowskim) we Lwowie, pole 2.

⁴⁰ *Названо дивні імена, які давали дітям в СРСР*, <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/nazvano-divni-imena-yaki-davali-dityam-v-srsr.htm> [dostęp: 6.06. 2022].

„żowtnwą”, ale imię od ukraińskiej nazwy tego miesiąca nie powstało⁴¹. Chętnie sięgano również po nazwy innych miesięcy, wiążąc je z jakimiś ważnymi dla Związku Radzieckiego wydarzeniami lub pragnąc w ten sposób zaznaczyć miesiąc, w którym dziecko się urodziło, i oddalić od siebie podejrzenia władz o sprzyjanie tradycji chrześcijańskiej. Popularne były więc dziewczęce imiona: Sientiabrina, Nojabrina, Diekabrina, a w przypadku chłopców wspomniany już Maj. Sporo imion miało konotacje z rozwijającym się radzieckim przemysłem i elektryfikacją. Nie tylko robotnicy, ale nawet wykształceni w ZSRR inżynierowie nadawali swoim dzieciom imiona: Industrina (ros. Индустрина) – „Industrializacja”, Żeldora (ros. Желдора) – „Żelazna droga” (Железная дорога), czyli kolej, a także Elektrolena (ros. Электrolена) – nawiązując do popularnego wówczas hasła „Komunizm to władza rad plus elektryfikacja”. Zachwyceni mechanizacją rolnictwa aktywiści w kolchozach i sowchozach nie wahali się nazwać syna Kombajn (ros. Комбайн), Traktor lub Traktorin (ros. Тракторин), a córkę Traktorina (ros. Тракторина)⁴².

Rodzice o zainteresowaniach artystycznych, pragnąc podkreślić wierność ideologii komunistycznej i państwu radzieckiemu, mogli nazwać swoich synów Kinniem (ros. Кинемм), czyli „Ku chwale kinematografii” (Хвала кинематографии), a chemicy sięgali po imiona będące nazwami pierwiastków: Potas, Wolfram, Hel, Rad, Iryd, Ruten. Osoby zafascynowane elektrycznością nadawały swym dzieciom imiona Amper lub Om, a miłośnicy przyrody: Dąb, Brzoza, Olcha lub nawet Goździk. Nie brakowało także zwolenników nadawania dzieciom imion powstałych od nazw miasta, w którym dziecko się urodziło lub oni sami z jakichś powodów darzyli je sentymentem, np. Moskwa, albo stosując anagram tego słowa, czyli Awksoma. Zdarzały się przypadki nadawania imion pochodzących od nazw geograficznych w rodzaju: Ural, Ałtaj, Ararat, Kaukaz czy Onega (miasto i jezioro)⁴³.

Próbowano wprowadzić także imiona składające się z dwóch lub więcej słów, jak np. żeńskie: Bielaja-Nocz’ (biała noc / Белая-Ночь) czy Swiet-Wiszniowogo-Dieriewa („kwiat drzewa wiśniowego” / Цвет-вишнёвого-дерева), czy męskie: Wielikij-Raboczij („znakomity pracownik” / Великий-Рабочий) lub Dognat’-Pieriegnat’ (Догнатъ-Перегнатъ), utworzone od popularnego w latach trzydziestych hasła „Dogonić i prześcignąć Amerykę” / Догнатъ и перегнатъ Америку⁴⁴. Trudno określić, czy zamierzano w ten sposób sięgać do tradycji indiańskiej ze względu na ówczesną niedolę tego ludu, ale wydaje się, iż była to lokalna inicjatywa. Imiona takie jednakże nie przyjęły się ze względu na trudność tworzenia od nich zdrobnień, istotnych zwłaszcza w przypadku małych dzieci, ale co może ważniejsze,

⁴¹ Nosi je np. Oktiabrina Fiedorowa, znana współczesna badaczka dziejów kozaczyzny z Uniwersytetu w Mikołajowie. Zob. <https://m.ok.ru/search/profiles/Октябрина-Федорова> [dostęp: 6.06.2022].

⁴² Por. *Українсько-російський і російсько-український словник...*, passim; *Словник власних імен людей...*

⁴³ *Ibidem*, passim.

⁴⁴ Н.А. Петровский, *Словарь...*, с. 7.

niemal niemożliwe było tworzenie od nich otczestwa urzędowo funkcjonującego w tradycji wschodniosłowiańskiej.

Wyeeliminowanie imion tradycyjnych nie było procesem prostym ani możliwym do realizacji. Władze radzieckie w latach dwudziestych i trzydziestych wierzyły jednak, że da się go przeprowadzić pod warunkiem powszechnej akceptacji nowego ustroju i po całkowitej ateizacji społeczeństwa. Dlatego też główny wysiłek włożono w proces wychowawczy dzieci i młodzieży⁴⁵. Zobowiązano do tego nauczycieli w przedszkolach, szkołach, wychowawców w sierocińcach oraz aktyw pionierski i komsomolski.

W grudniu 1924 r., a więc już po śmierci Lenina, wydawana w Czernihowie gazeta „Krasnoje Znamia” („Красное знамя” / „Czerwona Flaga”) zrelacjonowała przebieg zebrania organizacji pionierskiej. Zamieszczonemu w gazecie artykulowi nadano tytuł: *Nie chcemy świętych imion. Kolejni młodzi pionierzy zmieniają swoje stare nazwiska na nowe, rewolucyjne*. Użycie w tytule słów „kolejni pionierzy” świadczyło, że opisywane zdarzenie było cykliczną akcją tamtejszych pionierów i komsomolców. Zamiast swoich dotychczasowych imion i nazwisk przyjmowali oni na użytek wewnątrzorganizacyjny nowe, wyraźnie identyfikowane z rewolucją proletariacką. A więc:

Ch.⁴⁶ Palej zdecydowała, że od teraz będzie nazywać się **Era** Wilskaja, W. Bulenok – **Wladlen** Pionierskij, I. Wajnszejn – **Wilén** Proletarskij, G. Timoriewo – **Engelina** Libknecht, P. Bunina – **Maja** Wilskaja, M. Lisbram – **Maja** Proletarskaja, S. Ajzina – **Engelina** Oktiabrskaja, A. Nowik – **Wil** Oktiabrskij, Mania Lisbram – **Era** Pionierskaja, R. Simontowa – **Wala** Marksistskaja, Ch. Frienkiel – **Lena** Luksemburg, B. Frienkiel – **Zoria** Pierwomajskaja, A. Grinbiereg – **Ninel** Kommunarskaja, S. Rochlewskij – **Proletar** Lenin, W. Smajłowski – **Lucz** Krasnomirow, P. Simantow – **Spartak** Bojewoj [...]⁴⁷.

Opisywane wydarzenia nie miały wprawdzie skutków prawnych, czyli nie była to rzeczywista zmiana imion i nazwisk, ale miało to charakter ideologiczno-wychowawczy, a celem było przekonanie młodych pionierów o wyższości nazewnictwa komunistycznego nad chrześcijańskim oraz przyzwyczajenie ich do nowej terminologii personalnej.

Natomiast zupełnie realny i mający sankcje prawne był proces urzędowego nadawania imion nowo narodzonym dzieciom o statusie nieznanych rodziców (tzw. podrzutkom) oraz dzieciom rodziców, którzy zrzekli się praw rodzicielskich. Z akt urzędów stanu cywilnego obejmującego lata 1924–1938 z miejscowości Winnica, Tulczyn i Żmerynka wynika, że dzieciom takim nadawano imiona

⁴⁵ Zob. np. С. Горобець, *Хроніки Чернігівщини часів сталінізму. Марксиза, Граніт Комінтерн і Зоря Первомайська. За матеріалами Державного архіву Чернігівської області*, „Світ-інфо”, 3.05.2018, № 126, с. 5.

⁴⁶ W artykule nie podano rzeczywistych imion chrestnych występujących tam pionierów, a tylko ich inicjały.

⁴⁷ *Не хотим святых имен...*, с. 3.

wyłącznie rewolucyjne. Dziewczynkom takie jak: Oktiabrina, Kima, Władlena, Lenina i Stalina, a chłopcom głównie: Władlen, Kim, Junlen, Stalin, Engelmar, Oktiabr⁴⁸. Jedyńm tradycyjnym imieniem spotykanym w aktach urzędowych dzieci o takim statusie było imię wodza rewolucji – Włodzimierz⁴⁹. Najczęstszym imieniem żeńskim natomiast była Oktiabrina, otrzymało je aż 20% dziewczynek. Wśród chłopców nie było zdecydowanych preferencji, ale największą popularnością cieszyło się imię Kim.

Dzieciom nieznanym rodziców urzędowo nadawano także „rewolucyjne” nazwiska, takie jak: Diekabrynski, Nojabrynski, Sentiabrynski, Komsomolcew lub noszone przez przywódców komunistycznych (z wyjątkiem Lenina), czyli Stalin, Kamieniew, Kirow, Bucharin, Szczors, Ordzonikidze, a nawet Telman. Analogicznie było w żeńskiej formie: Ulianowa, Majska, Stalina, Dzierżyńska, Kamieniewa⁵⁰.

Tendencja nadawania nowo narodzonym dzieciom imion rewolucyjnych trwała w ZSRR nieprzerwanie do 1943 r. Nie istniał wprawdzie w tym względzie przymus, ale presja aparatu władzy, zwłaszcza w stosunku do funkcjonariuszy partyjnych i państwowych, była silna. Ulegały jej szczególnie osoby zawdzięczające swą karierę nowemu reżimowi oraz pragnące sobie zaskarbić łaskę przełożonych⁵¹. Imiona rewolucyjne nigdy nie cieszyły się powodzeniem, a nawet wielu ludziom wydawały się infantylne i śmieszne. Osoby na stanowiskach pragnęły sobie zaskarbić przychyłność reżimu, ale nawet w tym środowisku uciekano się do pewnego podstępu. Nowo narodzonym dzieciom nadawano takie imiona tradycyjne, które dało się uzasadnić „tradycjami ruchu robotniczego”, np. imię takie nosił któryś z wybitnych działaczy komunistycznych lub choćby lewicowych, względnie ktoś z członków ich rodzin.

W ZSRR istniała także tendencja, aby imiona nowo narodzonych dzieci pochodziły od pierwszych sylab imion ich rodziców. Tak na przykład Michaił i Olga mogli w języku rosyjskim nazwać swego syna Miol (Миоль), a córkę Miolina (Миолина), natomiast Władimir i Jekaterina swoją córkę – Władikatra (Владикатра), Wlena (Влена) lub Wieka (Века) itd.⁵²

Zdecydowany przełom w sferze „ideologii imienniczej” nastąpił wraz z łagodzeniem stosunku Stalina do religii po napaści Trzeciej Rzeszy na ZSRR 22 czerwca 1941 r. W obliczu niepowodzeń na froncie dyktator usiłował zjednoczyć społeczeństwo. Zauważył bowiem tendencję do spontanicznego odradzania się życia religijnego na terenach zajętych przez wojska niemieckie. Obawiał się,

⁴⁸ DAWiO, fond P-6129, op. 5, spr. 48, k. 287, 317, 410, 431, 513, 565; op. 10, spr. 87, k. 161, 185, 325; op. 15, spr. 1, k. 447, 448, 465, 472, 485, 540; spr. 8, k. 197, 482; spr. 9, k. 309–320; spr. 49, k. 16, 61, 107, 292, 354, 358, 398, 447.

⁴⁹ DAWiO, fond P-6129, op. 5, spr. 48, k. 317; spr. 49, k. 16; op. 15, spr. 9, k. 314.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Забывать имя Бога*, <https://archive.aif.ru/archive/1663047> [dostęp: 5.06.2022].

⁵² Н.А. Петровский, *Словарь...*, с. 8.

że kontynuowanie represji wobec duchowieństwa i ludzi wierzących mogłoby osłabić chęć obrony „ojczyzny proletariatu”. Tak więc zaprzestano propagandy antyreligijnej, a w 1942 r. zlikwidowano Związek Wojujących Bezbożników. 4 września 1943 r. Stalin, w towarzystwie Wiaczesława Mołotowa, przyjął na Kremlu delegację Kościoła prawosławnego z metropolitą leningradzkim Sergiuszem na czele. Wyraził wówczas zgodę na odbycie soboru prawosławnego oraz oficjalny wybór patriarchy (stanowisko to od dłuższego czasu było nieobsadzone). Nowym patriarchą został Sergiusz, który zgodnie z obietnicą daną Stalinowi podjął aktywną działalność antyhitlerowską⁵³. W ślad za złagodzeniem polityki wobec prawosławia nastąpiła liberalizacja życia religijnego innych wspólnot religijnych, w tym tamtejszego Kościoła katolickiego. Wracano też do starych imion z okresu Rusi Kijowskiej: Igor, Olga, Władimir (Włodzimierz), Jarosław, Borysław, Mstisław, Światosław⁵⁴. Rosyjska Federacyjna Socjalistyczna Republika Radziecka pod koniec i po zakończeniu II wojny światowej starała się w ten sposób udowodnić, że jest kontynuatorką średniowiecznego państwa Rurykowiczów, a Ukraina to jedynie pojęcie kulturowo-terytorialne.

Po zakończeniu II wojny światowej stopniowo powracano do dawnej polityki ateizacji społeczeństwa. Pewną odwilż na krótko przyniosły pierwsze lata rządów Nikity Chruszczowa, który w 1953 r. objął schedę po zmarłym Stalinie, a w 1956 r. na XX zjeździe KPZR wystąpił z referatem *O kulcie jednostki i jego następstwach* (*О культуре личности и его последствиях*). Chruszczow nie zamierzał jednakże uczynić z ZSRR kraju o wolności religijnej. Nie utrudniano już wprowadzenia nadawania dzieciom imion tradycyjnych, ale też nie zrezygnowano z tworzenia neologizmów imienniczych. Nowemu dyktatorowi zapewne też schlebiało, że imię o brzmieniu Nisierch (ros. Нисерх / Никита Сергеевич Хрущёв) utworzono od pierwszych sylab jego imienia i nazwiska. On sam nie naciskał jednak, by je noszono, a ponieważ nie było zbyt dźwięczne, nie nadawano go chętnie. Nie przyjęło się także równie toporne imię Kukucapoł (ros. Кукуцапол) utworzone od popularnych słów Chruszczowa „Kukurydza – królowa pól” (Кукуруза – царица полей). Niewielki oddźwięk miały też inne próby imiennicze mające na celu utrwalenie osiągnięć władzy radzieckiej w sferze podboju kosmosu. Mianowicie po wystrzeleniu pierwszego radzieckiego sztucznego satelity Ziemi pojawiła się inicjatywa nadawania dziewczynom imienia Kosmobieka (ros. Космобека), a po uruchomieniu statku kosmicznego „Sojuz” – Sojuzbieka (ros. Союзбека). Mimo zaangażowania propagandowego nie zdołano także przekonać społeczeństwa do imienia Watierpieżekosma (ros. Ватерпережекосма), złożonego z pierwszych sylab hasła „Walentina Tierieszkowa – pierwsza kobieta w kosmosie” (Валентина Терешкова – первая женщина в космосе). Podobnie było z próbą utworzenia

⁵³ Zob. m.in. K. Ruzik, *Stalin wobec religii. Piewca ateizmu i sojusznik Cerkwi prawosławnej*, <https://histmag.org/Stalin-wobec-religii.-Piewca-ateizmu-i-sojusznik-Cerkwi-prawoslawnej-21751> [dostęp: 16.05.2022].

⁵⁴ Н.А. Петровский, *Словарь...*, с. 9.

imion męskich Pierkosrak (ros. Перкосрак) – „pierwsza rakieta w kosmosie” (первая космическая ракета) oraz Jurgoz (ros. Юргоз) – „Jurij Gagarin obleciał ziemię” (Юрий Гагарин облетел Землю)⁵⁵.

Podsumowanie

Tylko niektóre z opisywanych imion przetrwały do dziś. Żyją bowiem osoby, którym w przeszłości je nadano, a potem one same, już dorosłe, nie uważały za stosowne ich zmienić. Należy też zauważyć, że niektóre spośród tych imion, ze względu na niemal stuletnią obecność w społeczeństwach Rosji, Ukrainy i Białorusi, uzyskały „tradycję” rodzinną, gdyż nosili je darzeni szacunkiem członkowie konkretnych rodzin, jak na przykład dziadek, babcia, ojciec, matka, wujek lub ciotka. Nie zawsze też w odczuciu społecznym kojarzono je z komunistycznym reżimem. Imiona takie są dziś w zaniku i sędzę, że stanowią nie więcej niż 2–3% imion nadawanych nowo narodzonym dzieciom. Nie były one ogólnie akceptowane w przeszłości, a upadek systemu komunistycznego oraz powszechne niemal, zwłaszcza na Ukrainie, ożywienie religijne przyczyniło się do klęski radzieckiego „eksperymentu imienniczego”. Wprawdzie w wydany w Kijowie w 2005 r. przez wydawnictwo Naukowa Dumka słowniku imion spotykamy jeszcze takie imiona jak: Oktiabrina, Wil, Wilen czy Władlen⁵⁶, ale już w nowszych słownikach imienniczych ich nie ma⁵⁷. Brak też we współczesnej Ukrainie tendencji dalszego utrzymywania komunistycznych neologizmów imienniczych czy tworzenia nowych, które by do tamtej ideologii nawiązywały. Te dawne zaś, często już dziś śmiesznie lub prymitywnie brzmiące, są raczej przedmiotem anegdot i ciekawostek w zakresie studiów z antropologii społecznej i językoznawstwa. Dla historyka natomiast stanowią dokument tamtych czasów, czyli dowód, jak starano się ukształtować nowego sowieckiego człowieka, wolnego od tak zwanych burżuazyjnych przeżytków i religijnych obciążeń.

⁵⁵ F. Faliński, *Swego syna nazwę Traktor*, <https://natemat.pl/blogi/filipfalinski/75101,swojego-syna-nazwe-tractor> [dostęp: 10.05.2022].

⁵⁶ Л.Г.Скрипник, Н.П. Дзятківська, *Власні імена людей...*, passim.

⁵⁷ Zob. np. Л.О. Белей, *Ім'я дитини...*, passim.

ANEKS

NEOLOGIZMY IMIENNICZE TWORZONE W ZSRR

Rosyjskojęzyczne imiona utworzone od imion i nazwisk wodzów rewolucji,
wybitnych bolszewików i działaczy komunistycznych
(radzieckich i światowych)*

Od imienia lub nazwiska Włodzimierza Ilicza Lenina

Arwil / Арвилъ – Армия **В.И. Ленина** / Armia Włodzimierza Ilicza Lenina
Dalis / Далис – Да здоровствует **Ленин и Сталин** / Niech żyją Lenin i Stalin
Dieleż / Дележ – Дело **Ленина** живет / Sprawa Lenina [zawsze] żyje
Erlen / Эрлен – Эра **Ленина** / Era Lenina
Idlen / Идлен – Идеи **Ленина** / Idee Lenina
Izaid (a) / Изайд (а) – Иди за **Ильичем**, детка / Idź w ślad za Iliczem, dziecko
Izail / Изайль **Исполнитель заветов Ильича** / Spełniający nakazy Ilicza
Izil / Изиль – **Исполняй заветы Ильича** / Spełniaj nakazy Ilicza
Jaslen / Яслен lub **Jaslenik** / Ясленик – **Я с Лениным и Крупской** / Ja [zawsze]
z Leninem i Krupską
Lelud / Лелюд – **Ленин любит детей** / Lenin kocha dzieci
Lenar / Ленар – **Ленинская армия** / Leninowska armia
Lendrud / Ледруд – **Ленин – друг детей** / Lenin – przyjaciel dzieci
Lendruh / Лендруг – **Ленин – друг детей** / Lenin – przyjaciel dzieci
Lenera / Ленэра (ż) – Эра **Ленина** / Era Lenina
Langenmir / Ленгенмир – **Ленин – гений мира** / Lenin – geniusz świata
Leninid / Ленинид – **Ленинские идеи** / Idee Lenina
Leninir / Ленинир – **Ленин и революция** / Lenin i rewolucja
Leninza / Ленинза (ż) – **Ленин за** / [Ja] za Leninem
Lenior / Лениор – **Ленин и Октябрьская революция** / Lenin i rewolucja październikowa
Lennor / Леннор – **Ленин – наше оружие** / Lenin – nasza broń
Lenta / Лента (ż) – **Ленинская трудовая армия** / Leninowska armia pracy
Lentrobuch / Лентробух – **Ленин, Троцкий, Бухарин** / Lenin, Trocki, Bucharin
Lentrosz / Лентрош – **Ленин, Троцкий, Шаумян** / Lenin, Trocki, Szaumian
Les / Лес – **Ленин, Сталин** / Lenin, Stalin

* W „Aneksie” podaję imiona w męskiej formie, ale zdecydowana większość z nich miała także formę żeńską (przez dodanie litery „a”). Z imion żeńskich podaję jedynie te, które nie miały męskich odpowiedników (oznaczam je literą „ż”). Pogrubioną czcionką wyróżniam litery i sylaby, od których utworzono określone imię.

- Lestabier** / Лестабер – Ленин, Сталин, Берия / Lenin, Stalin, Beria
- Lestak** / Лестак – Ленин, Сталин, коммунизм! / Lenin, Stalin, komunizm!
- Leundież** / Леундеж – Ленин умер, но дело его живет / Lenin umarł, lecz jego sprawa żyje
- List** / Лист – Ленин и Сталин / Lenin i Stalin
- Lorierik** / Лоризерик – Ленин, Октябрьская революция, индустриализация, электрификация, радиофикация и коммунизм / Lenin, rewolucja październikowa, industrializacja, elektryfikacja, radiofikacja i komunizm
- Lublen** / Люблен – Люби Ленина / Kochaj Lenina
- Luidzi** / Луиджи – Ленин умер, но идеи живы / Lenin umarł, lecz jego idee żyją
- Lunio** / Лунио – Ленин умер, но идеи остались / Lenin umarł, lecz jego idee zostały
- Ninel** / Нинель (ż) – słowo Lenin czytane od tyłu
- Polza** / Пол(ь)за – Помни ленинские заветы / Pamiętaj o nakazach Lenina
- Prawlen** / Правлен – Правда Ленина / Prawda Lenina
- Silen** / Силен – Сила Ленина / Siła Lenina
- Taklis** / Таклис – Тактика Ленина и Сталина / Taktyka Lenina i Stalina
- Warlen** / Варлен – Великая армия Ленина / Wielka armia Lenina
- Widlen** / Видлен – Великие идеи Ленина / Wielkie idee Lenina
- Wil** / Виль – Владимир Ильич Ленин / Włodzimierz Ilicz Lenin
- Wilan** / Вилан – В.И. Ленин и Академия наук / W.I. Lenin i Akademia Nauk
- Wilen** / Вилен – Владимир Ильич Ленин / Włodzimierz Ilicz Lenin
- Wilenor** / Виленор – В.И. Ленин – отец революции / W.I. Lenin – ojciec rewolucji
- Wiliana** / Вилиана (ż) – В.И. Ленин и Академия наук / W.I. Lenin i Akademia Nauk
- Wilicz** / Вилич – Владимир Ильич / Włodzimierz Ilicz
- Wilik** / Вилик – Владимир Ильич Ленин и Коммунизм / Włodzimierz Ilicz Lenin i komunizm
- Wiliws** / Виливс – Владимир Ильич Ленин и Иосиф Виссарионович Сталин – Włodzimierz Ilicz Lenin i Józef Wissarionowicz Stalin
- Wilor** / Вилор – В.И. Ленин – организатор революции / W.I. Lenin – organizator rewolucji
- Wilord** / Вилорд – В.И. Ленин – организатор рабочего движения / W.I. Lenin – organizator ruchu robotniczego
- Wilorik** / Вилорик – В.И. Ленин – освободитель рабочих и крестьян / W.I. Lenin – wyzwoliciel robotników i chłopów
- Wilura** / Вилюра (ż) – Владимир Ильич любит рабочих lub Владимир Ильич любит Россию, lub Владимир Ильич любит Родину / Włodzimierz Ilicz kocha robotników lub Włodzimierz Ilicz kocha Rosję, lub Włodzimierz Ilicz kocha Ojczyznę
- Wiluza** / Вилуза (ż) – Владимира Ильича Ленина Ульянова заветы / Nakazy Włodzimierza Ilicza Lenina Ulianowa

Winun / Винун – Владимир Ильич не умрет никогда / Włodzimierz Ilicz nigdy nie umrze

Wladlen / Владлен – Владимир Ленин / Włodzimierz Lenin

Wladilen / Владилен – Владимир Ильич Ленин / Włodzimierz Ilicz Lenin

Wolen / Волен – Воля Ленина / Swoboda Lenina

Zamwil / Замвил – Заместитель В.И. Ленина / Zastępca W.I. Lenina

Od imion lub nazwisk Karola Marksa i Fryderyka Engelsa

Engelen / Энгелен – Энгельс, Ленин / Engels, Lenin

Imels / Имэлс – Институт Маркса–Энгельса–Ленина / Instytut Marksa–Engelsa–Lenina

Maels / Маэлс – Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин / Marks, Engels, Lenin, Stalin

Maenlest / Маэнлест – Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин / Marks, Engels, Lenin, Stalin

Marilen / Марилен) – Маркс и Ленин / Marks i Lenin

Marlen / Марлен) – Маркс, Ленин / Marks, Lenin

Mel / Мель – Маркс, Энгельс, Ленин / Marks, Engels, Lenin

Melis (Mels) / Мэлис (Мэлс) – Маркс, Энгельс, Ленин и Сталин / Marks, Engels, Lenin i Stalin

Melor / Мэлор – Маркс, Энгельс, Ленин, Октябрьская революция / Marks, Engels, Lenin, rewolucja październikowa

Remi / Рэми – революция, Энгельс, Маркс / rewolucja, Engels, Marks

Riem / Рем – революция, Маркс / rewolucja, Marks

Tomil / Томил – Торжество Маркса и Ленина / Triumf Marksa i Lenina

Od imienia lub nazwiska Lwa Dawidowicza Trockiego

Ledat / Ледат – Лев Давидович Троцкий / Lew Dawidowicz Trocki

Trolebuzina / Тролебузина (ż) – Троцкий, Ленин, Бухарин, Зиновьев / Trocki, Lenin, Bucharin, Zinowiew

Trolen / Тролен – Троцкий, Ленин / Trocki, Lenin

Od nazwiska Józefa Wisarionowicza Stalina

Istalina / Исталина (ż) – Иосиф Сталин / Józef Stalin

Pofistal / Пофистал – Победитель фашизма Иосиф Сталин / Zwycięzca faszyzmu Józef Stalin

Siestalina / Сесталина (ż) – сестра Сталина / siostra Stalina

Stal / Сталь – Сталин И.В. / Stalin J.W. lub Сталин, Ленин / Stalin, Lenin
Stalbier / Сталбер – Сталин, Берия / Stalin, Beria
Stalen / Стален – Сталин, Ленин / Stalin, Lenin
Stalembieria / Сталенберия (ż) – Сталин, Ленин, Берия / Stalin, Lenin, Beria
Stalenita / Сталенита (ż) – Сталин, Ленин / Stalin, Lenin
Stalet / Сталет – Сталин, Ленин, Троцкий / Stalin, Lenin, Trocki
Stalik / Сталик – И.В. Сталин / J.W. Stalin
Stalina / Сталина (ż) – Сталин / Stalin
Stator / Статор – Сталин торжествует / Stalin triumfuje

Od nazwiska Feliksa Edmundowicza Dzierżyńskiego

Dzief / Дзеф – Держинский Феликс / Dzierżyński Feliks
Dzierż / Дзерж – Держинский Феликс / Dzierżyński Feliks
Fed / Фэд – Феликс Эдмундович Держинский / Feliks Edmundowicz Dzierżyński

Od imion i nazwisk innych działaczy robotniczych i komunistycznych

Air / Аир – Алексей Иванович Рыков / Aleksiej Iwanowicz Rykow
Biestriewa / Бестрева (ż) – Берия – страж революции / Beria – strażnik rewolucji
Bucharina / Бухарина (ż) – Н.И. Бухарин / Nikolaj Iwanowicz Bucharin
Budzion / Будён – С.М. Будённый / Siemion Budionny
Budziona / Будёна (ż) – С.М. Будённый / Siemion Budionny
Frunze / Фрунзэ – М. Фрунзэ / Michaił Frunze
Juralga / Юралга (ż) – Юрий Алексеевич Гагарин / Jurij Aleksiejewicz Gagarin
Jurgoz / Юргоз – Юрий Гагарин облетел Землю / Jurij Gagarin okrążył Ziemię
Kołlontaj / Коллонтай – Александра Коллонтай / Aleksandra Kołlontaj
Łunaczar / Луначар – Луначарский / [Anatolij] Łunaczarski
Nisierch / Нисерх – Никита Сергеевич Хрущов / Nikita Siergiejewicz Chruszczow
Ojuszminald / Оюшминальд – О.Ю. Шмидт на льдине / Otto Juljewicz Szmidt na krze lodowej
Ordzonika / Орджоника (ż) – Г.К. Орджоникидзе / Grigorij Konstantinowicz Ordżonikidze
Rem / Рэм – революция, Энгельс, Маркс / rewolucja, Engels, Marks
Urjurwkos / Урюрвкос – Ура, Юра в космосе / Hurra, Jurij Gagarin w kosmosie
Waltierpierżenka / Валтерперженка (ż) – Валентина Терешкова – первая женщина космонавт / Walentyna Tiereszkowa – pierwsza kobieta kosmonauta

Od nazw różnych instytucji komunistycznych, urzędów państwowych i wojskowych oraz ważnych funkcji

- Artaka** / Артака (ż) – Артиллерийская академия / Akademia Artylerii
Cas / Цас – центральный аптечный склад / centralny magazyn apteczny
Czielnaldin / Челнальдин – Челюскин на льдине / parowiec „Czeluskin” na krze lodowej)
Intierna / Интерна (ż) – Интернационал / Międzynarodówka
Kim / Ким – Коммунистический интернационал молодежи / Komunistyczna Międzynarodówka Młodzieży
Komissar / Комиссар – комиссар / komisarz
Kompart / Компарт – коммунистическая партия / partia komunistyczna
Krarmia / Крармия (ż) – Красная Армия / Armia Czerwona
Łagzmiwara / Лагшмивара (ż) – лагерь Шмидта в Арктике / obóz Szmidta w Arktyce
Łapanalda / Лапанальда (ż) – лагерь папанинцев на льдине / obóz papaniców na krze lodowej – od nazwiska radzieckiego badacza polarnego Iwana Papanina
Łast / Ласт – латышский стрелок / łotewski strzelec
Milicja / Милиция (ż) – Милиция / Milicja
Odwar / Одвар – Особая Дальневосточная армия / Specjalna Armia Dalekiego Wschodu
Plinta / Плинта (ż) – Партия Ленина и народная трудовая армия / Partia Lenina i Ludowa Armia Pracy
Rajtija / Райтия (ż) – районная типография / drukarnia rejonowa
Rossik / Россик – Российский исполнительный комитет / Rosyjski Komitet Wykonawczy
Wors / Ворс – Ворошиловский стрелок / Strzelec woroszyłowski

Różne radzieckie hasła propagandowe

- Agitprop** / Агитпроп – Отдел агитации и пропаганды / od skróconej nazwy Wydziału Agitacji i Propagandy przy KC WKP(b)
Dalis / Далис – Да здравствуют Ленин и Сталин! / Niech żyją Lenin i Stalin!
Damir / Дамир – Даешь мировую революцию!, Пусть живет мировая революция! lub Пусть живет мир / Dajesz rewolucję światową!, Niech żyje światowa rewolucja! lub Niech żyje pokój!
Dasdges / Дасдгэс – Да живут строители ДнепроГЭСа! / Niech żyją budowniczy Dnieprzańskiej Elektrowni Wodnej
Dazdranagon / Даздранагон – Да здравствует народ Гондураса! / Niech żyje lud Hondurasu!

- Dazdrapierma** / Даздраперма (ż) – **Да здравствует Первое мая!** / Niech żyje Pierwszy Maja!
- Dazdrasien** / Даздрасен – **Да здравствуете Седьмое ноября!** / Niech żyje Siódmy Listopada!
- Dazdrasmygda** / Даздрасмыгда (ż) – **Да здравствует смычка города и деревни!** / Niech żyje więź między miastem a wsią!
- Dazwsiemir** / Дазвсемир – **Да здравствует всемирная революция!** / Niech żyje wszechświatowa rewolucja!
- Dieleor** / Делеор – **Дело Ленина – Октябрьская революция** / Rewolucja październikowa – dzieło Lenina
- Dima** / Дима – **диалектический материализм** / dialektyczny materializm
- Diner** / Динэр – **дитя новой эры** / dziecko nowej ery
- Donera** / Донэра (ż) – **дочь новой эры** / córka nowej ery
- Dotnara** / Дотнара (ż) – **дочь трудового народа** / córka ludu pracy
- Giertruda** / Гертруда (ż) – **героиня труда** / Bohaterka pracy
- Jaateja** / Яатея (ż) – **Я атеист** / Ja ateista
- Kapa** / Капа – **Капитал** / Kapitał [dzieło K. Marksa]
- Kapitalina** / Капиталина (ż) – **Капитал** / Kapitał [dzieło K. Marksa]
- Kid** / Кид – **коммунистический идеал** / komunistyczny ideał
- Komunera** / Коммунэра (ż) – **коммунистическая эра** / komunistyczna era
- Kukucapol** / Кукуцаполь – **Кукурудза – царица полей** / Kukurydza – królowa pól
- Miund** / Мюнд – **Международный юношеский день** / Międzynarodowy Dzień Młodzieży
- Molot** / Молот – Молот / młot jako symbol robotnika, a także część godła ZSRR
- Orletos** / Орлетос – **Октябрьская революция, Ленин, труд – основа социализма** / rewolucja październikowa, Lenin, praca – podstawa socjalizmu
- Papir** / Папир – **партийная пирамида** / piramida partyjna
- Piatwcziet** / Пятвчет – **Пятилетку в четыре года** / Wykonać plan pięcioletni w ciągu czterech lat
- Pierkosrak** / Перкосрак) – **первая космическая ракета** / pierwsza rakietka w kosmosie
- Piersowstrat** / Персовстрат – **первый советский стратостат** / pierwszy radziecki balon stratosferyczny
- Pories** / Порес – **Помни решения съездов** – Pamiętaj o decyzjach zjazdów
- Pridiespar** / Придеспар – **Привет делегатам съезда партии** / Pozdrowienia dla delegatów zjazdu partii
- Rada** / Рада (ż) – **Рабочая демократия** / Demokracja pracujących
- Ramil** / Рамиль – **Рабочая милиция** / Milicja pracujących
- Riem** / Рем – **революция мировая** / światowa rewolucja
- Riewmark** / Ревмарк – **революционный марксизм** / rewolucyjny marksizm
- Riewmira** / Ревмира (ż) – **революция мира** / rewolucja świata

Rim / Рим – революция и мир / rewolucja i świat (lub pokój)
Roblen / Роблен – Родился быть ленинцем / Urodzony, by być leninowcem
Sierp / Серп – Serp / sierp jako symbol pracującego na roli chłopa, a także część godła ZSRR
Tomik / Томик – Торжествуют марксизм и коммунизм / Triumf marksizmu i komunizmu
Wiekto / Вектор – Великий коммунизм торжествует / Wielki komunizm triumfuje
Wielior (Wieor) / Велиор (Веор) – Великая Октябрьская революция / Wielka Rewolucja Październikowa
Wielira / Велира (ż) – Великий рабочий / Wielki (świąteczny) robotnik
Wist / Вист – Великая историческая сила труда / Wielka historyczna siła pracy
Zares / Зарес – За республику Советов / Za republikę sowiecką

**Święta, rocznice i miesiące
związane z działalnością rewolucyjną****

Diekabrina / Декабрина (ż) – na cześć powstania dekabrystów w grudniu 1825 r.
Maj / Май – na cześć święta Pierwszego Maja
Nojabrina / Ноябрьрина (ż) – na cześć rewolucji październikowej. W Rosji przedbolszewickiej obowiązywał kalendarz juliański, zgodnie z tą rachubą czasu przewrót rozpoczął się w nocy z 24 na 25 października (z 6 na 7 listopada według kalendarza gregoriańskiego)
Oktiabrina / Октябрина (ż) – na cześć rewolucji październikowej 1917 r.
Sientiabrina / Сентябрина (ż) – od nazwy września

**Od terminów matematycznych, chemicznych
oraz terminologii technicznej,
mających symbolizować postęp radzieckiej nauki i techniki**

Algiebrina / Алгебрина (ż) – algebra
Diziel / Дизель – diesel
Driezina / Дрезина (ż) – drezyna
Gipotienusa / Гипотенуза (ż) – przeciwprostokątna
Granit / Гранит – granit
Iridij / Иридий – iryd
Kombajn / Комбайн – kombajn

** W ZSRR istniał także zwyczaj nadawania dzieciom imienia od nazwy miesiąca, w którym dziecko się urodziło.

Radij / Радий – rad

Rubin / Рубин – rubin

Rutnij / Рутний – ruten

Traktor (Traktorin) / Трактор (Тракторин) – traktor

Turbina / Турбина (ż) – turbina

Wanadij / Ванадий – wand

Wolfram / Вольфрам – wolfram

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, sygn. 10184; sygn. 6699.
Архівне Управління Служби Безпеки України в Чернігівській області (Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Czenihowskiego, Czernihów), spr. 11269-0.
Державний архів Вінницької області (Państwowe Archiwum Obwodu Winnickiego, Winnica – DAWiO), fond P-6129, op. 5, spr. 48, 49; op. 10, spr. 1, 8, 9, 49, 87; op. 15, spr. 1, 8, 9.

Źródła drukowane (zbiory dokumentów i słowniki):

Конституція Россійської Соціалістичної Федеративної Совѣтської Республіки, принята V Всеросійським С'їздом Совѣтов в засѣданіи от 10 юля 1918 года (druk ulotny).
Мокиєнко В.М., Никитина Т.Г., *Толковый словарь языка совдепии*, Санкт-Петербург 1998.
Петровський Н.А., *Словарь русских личных имен*, Москва 1966.
Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów, t. 1–11, red. S. Stępień, Przemyśl 1998–2021.
Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów, cz. 3: *Lata 1945–1991*, t. 1, red. S. Stępień, Przemyśl 2016.
Словник власних імен людей, ред. С. Левченко, вид. 2, Київ 1961; вид. 3, Київ 1967.
Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П., *Власні імена людей. Словник-довідник*, ред. В. Русанівський, вид. 3, Київ 2005.
Українсько-російський і російсько-український словник власних імен людей, ред. І.М. Кириченко, Київ 1954.

Оpracowania:

Белей Л.О., *Ім'я дитини в українській родині*, Харків 2010.
Белоусов А.Ф., *Вовочка*, w: *Анти-мир русской культуры. Язык. Фольклор. Литература. Сборник статей*, сост. Н. Богомолов, Москва 1996.
Бондаренко Е.Д., *Советские сценарии имянаречения: диалог с традицией*, „Политическая лингвистика” 2013, № 4 (46), с. 166–171.
Егоров Б.Ф., *Воспоминания*, Санкт-Петербург 2004.
Горобець С., *Хроніки Чернігівщини часів сталінізму. Марксіза, Граніт Комінтерн і Зоря Первомайська. За матеріалами Державного архіву Чернігівської області*, „Світ-інфо”, 3.05.2018, № 126.
Figes O., *Tragedia narodu. Rewolucja rosyjska 1891–1924*, tłum. В. Hrycak, Wrocław 2009.
Коновалов Б.Н., *Союз воинствующих безбожников [w:] Вопросы научного атеизма. Сборник статей Института научного атеизма АОН при ЦК КПСС*, Вып. 4, Москва 1967.
Метель А.В., *Становление антирелигиозной периодической печати в СССР (1919–1941 гг.)*, „Вестник Омского Университета” 2013, № 1 (67).
Не хотим святых имен, „Красное знамя”, 12.10.1924 (Чернигов), № 235.
Szubtarski G., *Antykościelne ustawodawstwo w ZSRR za rządów Włodzimierza Lenina (1917–1923)*, „Kościoł i Prawo” 2013, nr 2 (15), s. 63–75.
Тригуб О.П., *Антирелігійна комісія як засіб розколу РПЦ (1922–1929 рр.)*, „Емінак: Науковий Щоквартальник” 2015, № 1–2, с. 11–25.
Тумаркин Н., *Ленин жив! Культ Ленина в Советской России*, ред. А.Ф. Белоусов, Санкт-Петербург 1997.

Netografia:

- Джавеліна та Байрактар. У Мін'юсті України розповіли, які імена для дітей обирають у 2022 році*, <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/3009911,Джавеліна-та-Байрактар-У-Мінюсті-України-розповіли-які-імена-для-дітей-обирають-у-2022-році>
- Faliński F., *Swego syna nazwę Traktor*, <https://natemat.pl/blogi/filipfalinski/75101,swojego-syna-nazwe-tractor>
- https://aznaeteliv.ru/names/znachenie-imeni/nebo?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- <https://m.ok.ru/search/profiles/Октябрина-Федорова>
- Забуть ім'я Бога*, <https://archive.aif.ru/archive/1663047>
- Имя Бебо: значение имени, происхождение, судьба, характер, национальность, именины, известные люди*, <https://znachenie-imeni.online/bebo>
- Названо дивні імена, які давали дітям в СРСР*, <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/nazvano-divni-imena-yaki-davali-dityam-v-srsr.htm>
- Полякова С., *Женские имена, популярные в РФСР в 1920-х и 1930-х годах* <https://zen.yandex.ru/media/imena/jenske-imena-populiarnye-v-rsfsr-v-1920h-i-1930h-godah-5d6b97b0d7859b00ac342639>
- Ruzik K., *Lenin wobec religii – brutalna ateizacja w ZSRS*, <https://histmag.org/Lenin-wobec-religii-brutalna-ateizacja-w-ZSRS-15590>
- Ruzik K., *Stalin wobec religii. Piewca ateizmu i sojusznik Cerkwi prawosławnej*, <https://histmag.org/Stalin-wobec-religii.-Piewca-ateizmu-i-sojusznik-Cerkwi-prawoslawnej-21751>
- Список имён советского происхождения*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_имён_советского_происхождения